

Gigi CĂCIULEANU:

„Dansator înseamnă
mânuitor de dans”

Miriam RĂDUCANU:

„Cine face artă
nu teoretizează”

Oana CRISTEA GRIGORESCU: *Doamnă Miriam Răducanu, domnule Gigi Căciuleanu, „Jungla X” este un spectacol care ne-a surprins pe toți, pentru că ne așteptam la un spectacol în care coregraful Gigi Căciuleanu să strălucească și am descoperit un adevărat regizor de animație, care se mișcă cu ușurință între teatru, dans și imagine. Cum s-a născut acest spectacol și dorința de a lucra în teatrul de păpuși?*

Gigi CĂCIULEANU: Dansul este animație. Un obiect care prelungeste corpul, un obiect în spatele căruia corpul se ascunde sau îl însuflețește, corpul care este el însuși un obiect. Dacă te uiți la un braț sau la o mână, ele zboară ca o minge de ping-pong. Eu nu văd diferența între dans și animație. Am trecut foarte ușor, mai ales că am făcut animație când eram foarte mic. Corpul, cuvântul, privirile, aerul dintre cot și braț, toate aceste spații sunt de domeniul coregrafului. Și nu numai. Mie nu-mi place cuvântul coregraf pentru că nu știu ce înseamnă. Îmi place cuvântul dansator pentru că dansator înseamnă mânuitor de dans. Eu asta sunt, asta am învățat. Toată lumea spunea despre Miriam Răducanu: „E o balerină modernă.” Și ea a spus: „Eu nu sunt balerină, sunt dansatoare.” Și-atunci mi s-au deschis ochii. Nu pentru că ar fi de zece ori mai important, ci e, pur și simplu, altceva. O dansatoare este o infinitate de puncte care se mișcă într-o infinitate de spații cu o infinitate de intenții, pe când o balerină face arabesc.

O.C.G.: *Granița dintre teatru și dans este labilă?*

Miriam RĂDUCANU: Nu știu. În ultimul timp se vorbește enorm despre teatru-dans, dans-teatru. Este greu să-l definești, să vezi unde se oprește. E fals. Totalmente fals. Vorbește despre asta cineva care vrea să folosească și cuvinte care merg spre teatru, dacă e coregraf sau vorbește cineva care face teatru cu un pic de mișcare care se apropie de dans. Cine se ocupă de mișcare pentru că iubește mișcarea, pentru că are ritualul mișcării în el și face ca tot ceea ce mișcă să îl intereseze, și se ocupă și de partea teatrală, e altceva. Depinde cine face acest lucru. Dacă îl fac actorii e una, dacă



Miriam RĂDUCANU, Virgil OGĂȘANU și Gigi CĂCIULEANU la vremea *Nocturnelor* de la „Tândărică“

îl fac păpușarii e alta, dacă îl fac dansatorii e iarăși altceva. Dar dacă vrei să le îmbini teoretic acasă, ca să corespunzi modei, ești pierdut. Ca atare, eu zic să lăsăm termenii de teatru-dans și dans-teatru. Dacă e să ne gândim bine, un ritual în junglă este un teatru-dans perfect. Ei vor să se roage pentru o ploaie și fac tot ce se poate, vorbit și mișcat, să dea Dumnezeu să vină o ploaie. Ceea ce a făcut Gigi aici, pentru mine nu este străin absolut deloc. Minunea este că el, în decursul anilor, nu a teoretizat șapte mii de definiții, ci a făcut ceea ce a vrut să facă dintotdeauna, din copilărie, și ceea ce a știut să facă, ceea ce a fost idealul lui. Văzând mișcare, înțelegând text, fiind desenator, având cultură serioasă – a putut să îmbine artele. Cine vorbește foarte mult despre aceste lucruri este, în primul rând, incult. Mă iertați, sunt un pic dură, dar am ajuns la saturație. Există un snobism fenomenal care aduce această teorie în fel de fel de discursuri, teribil de subiective, și nu au nici un fel de legătură practică, concretă cu arta. Cine face artă nu teoretizează. Ca în cazul lui Gigi. Lui îi plac poeziile și desenul și muzica și mișcarea și a nimerit aici o echipă superbă, minunată, entuziastă, care a știut să se joace, să îl înțeleagă... Iar, cum spune el, jocul este cel mai dramatic lucru posibil, pentru că un copil care se joacă și reușește să se joace cu o cutie de conserve și cu o sfoară cu care trage cutia respectivă, valorează mai mult decât orice copil cu jucării superbe. Ceea ce a făcut Gigi aici este că a găsit această grupă de oameni foarte modești, ascunși în spatele păpușilor, ei fiind numărul doi într-un spectacol. El a reușit să-i aducă la niște jocuri foarte inteligente, foarte culte și consider că spectacolul de aici este un unicat, așa spune eu, pe mapamond. Nu văd posibil, printr-o muncă pasionată, la ora asta, un eveniment ca atare în multe locuri din lume. El ori ar trebui să coste enorm, adunând cine știe ce personalități, ori s-ar fi aliniat undeva comercialului, că doar acum televiziunile mizează pe asta.

O.C.G.: *Până la urmă în meseria asta contează să faci, să te implici.*

M.R.: Nu numai. Contează să nu te consideri coregraf la dreapta, la stânga, sus sau jos, ci să știi de ce ești coregraf, să știi de ce iubești dansul, să știi ce vrei să faci cu el, să știi de ce vrei să amesteci artele.

O.C.G.: *Unde se află răspunsul?*

G.C.: Când se vorbește de doamna Papa, adică despre Miriam Răducanu, se vorbește de o colegă. Nu numai despre o maestră. Se vorbește despre cineva care e coleg de joacă și, așa cum spun în piesă, coleg de arme și de plâns și de lins răni. Dar a spus-o un american, la un moment dat, la începutul lucrului nostru. Ea i-a povestit cum lucram, prin niște subsoluri, pe ici pe colo ni se mai dădea o sală, ne mai lăsa cineva, mai dansam noaptea la Student club, în fine în niște condiții... și dansam la oameni acasă. Mie asta mi-a rămas pe viață. Spectacolele noastre s-au format ca un *happening* de luni de zile. Iar acel american a spus: „Ea lucrează ca o miliardară.” Și un alt lucru care m-a frapat. Miriam Răducanu mi-a spus că locul cel mai bun de lucru este tramvaiul, când circuli o oră ca să mergi de colo-colo. Îți rememorezi în cap. De aceea am început să dansez în cap, iar primul meu premiu de coregrafie a fost luat la Varna cu un spectacol pe care îl compusesem în cap. M-am prezentat la audiție cu ceva ce nu exersasem niciodată pe o scenă. Am ascultat muzica seara, în timpul nopții am văzut-o, apoi am dansat-o.

O.C.G.: *Declarația aceasta a dumneavoastră răstoarnă o idee preconcepută că dansul este exclusiv transpirație, muncă, repetiție...*

M.R.: Așa și este. Să fie foarte clar, nici unul dintre noi nu exclude partea tehnică, dimpotrivă. Rigoarea trebuie să fie atât de puternic asimilată, încât să uiți că e rigoare. Libertate fără această rigoare nu există.

O.C.G.: *Astăzi am văzut un spectacol lucrat cu actori, cu oameni din afara dansului profesionist.*

M.R.: Da, pentru că dumneavoastră aveți o idee preconcepută formată de zăpăceala asta, fie că e vorba de balet clasic, fie că e vorba de dans așa-zis modern, fie teatru, fie neteatru. S-a creat o imagine care nu corespunde. Eu lucrez, de pildă, foarte mult cu actorii și am spus întotdeauna că, dacă am înțeles ceva din teatru, este că lucrul cu actorii nu poate fi același ca lucrul cu un dansator, fie el clasic sau modern. După cum Gigi a înțeles că lucrul cu păpușarii e diferit. Tu te apleci la ei, tu vezi ce pot face ei, tu scoți din ei. Nu poți să vii de acasă cu ideea preconcepută că acum îi dai mișcarea obligatorie cutare și cutare. Tehnica specifică acestor oameni nu o pot învăța dansatorii de la operă ori cât ar fi de buni, oricât ar dansa, ori ar pirueta. Imposibil.

O.C.G.: *Spuneți că aveți în cap mișcarea, ideea în amănunt a spectacolului. Ce pot face actorii, ce s-a întâmplat la munca concretă cu păpușarii, cu construcția propriu-zisă a spectacolului?*

G.C.: Actorii pot face câteodată mult mai mult decât dansatorii, în sensul că și o nemișcare poate deveni un eveniment. Pe mine m-a pasionat întotdeauna strada. E o coregrafie superbă strada, fără s-o fi organizat nimeni. Exact cum se organizează pilitura de fier pe niște vârtejuri de energie. Nimeni n-a văzut cum arată energia. Or, aceste vârtejuri n-a venit nici un coregraf să zică faceți-le așa. Eu așa concept coregrafia. D-aia mă și zbat cu acest termen, care și pe mine m-a deranjat întotdeauna. Coregraful este ca un inginer, ori este și inginer și ceasornicar, dar în același timp este ceva ce am uitat că putem fi: coregraf în sensul dicționarului. Eu sunt foarte fericit că am scăpat de universul dansului pentru acest spectacol, în primul rând pentru că m-a repus în funcțiune și în al doilea rând pentru că dansatorii lucrează cu niște formule. Ca să faci o limbă ai nevoie de 24 de sunete. Cu ele faci o limbă și chiar mai multe limbi. Doar cu niște sunete faci câteva fraze într-o limbă, deci ești foarte limitat. E foarte estetizant ceea ce se întâmplă cu dansatorii, mai ales cu cei contemporani, pentru că ei au ajuns la un formalism mult mai puternic decât formalismul cu care noi ne-am luptat o viață, al dansului clasic.

O.C.G.: *Deci s-a ajuns la un nou tip de manierizare.*

G.C.: Care este mult mai redus, pseudointelectualizat. S-au închis în acest turn de ivoriu în care se spune: publicul este un tâmpit și nu înțelege. Iar eu, coregraf sau coregraf de dans-teatru, dacă țin o linguriță în aer timp de 30 de minute sau alerg cu un ardei iute în nas, fac ceva care îmi aparține și nu mă interesează ca publicul să îl înțeleagă. Or, asta este fals. Trebuie ca cineva să arate cu degetul, cum a făcut copilul din basmul lui Andersen, și să strige că împăratul este gol. Și într-adevăr, împăratul e gol, adică în momentul în care publicul nu înțelege, realmente nu are nimic de înțeles. Cred în entitatea asta a publicului care suntem noi. Sunt eu, sunteți dumneavoastră, sunt cei care ne privesc, toată lumea e public la un moment dat. Și acest public e o entitate inteligentă, care este bombardată cu informație de dimineața până seara, care știe, chiar dacă nu este cultă în sensul enciclopedic. Știe foarte multe lucruri dobândite prin televiziune,

prin radio, prin lecturi, prin comunicare cunoaștem mult mai multe decât înainte. Or, acești oameni știu și nu poți să vii să le spui că nu înțeleg nimic. Publicul a fost întotdeauna aliatul nostru. Când am dansat într-o galerie micuță la Edinburgh, publicul ne-a ridicat și după aceea au venit cei de la un important ziar londonez și au scris despre noi. Foarte des se întâmplă că oameni care nu au nimic de spus în dans învinovățesc publicul că nu înțelege și presa este pusă la zid și i se spune: „dacă vrei să înțelegi, să tăceți și cultivați-vă.“ Dar când aceste lucruri ne sunt prezentate ca și cum ar fi ceva extraordinar și nu sunt de fapt nimic, este păcat. De aceea spun că dansul este într-un fel în evul mediu. Ceea ce nu se întâmplă cu cuvântul, cu muzica, pentru că acolo s-au decantat multe lucruri. Iar în dans oricine vine cu ideea că dacă stă unul într-un picior 20 de minute este formidabil. Ce-i așa de formidabil? Orice om căruia-i lipsește un picior poate sta într-un picior viața întreagă.

O.C.G.: *Am ajuns la concluzia că dansul modern, cu ghilimelele de rigoare, și-a atins gradul de manierizare. Cum poate fi depășit?*

M.R.: Poate fi depășit de coregrafii care vor înțelege că ceea ce se face este un fel de stereotip. Am ajuns că seamănă toate lucrurile între ele. Mai e ceva foarte grav. Ideea că, dacă tu nu faci ca ei, nu exiști. Mie asta mi se pare cel mai grav. A fost o perioadă în care dansatorii de dans modern urau dansul clasic. N-am avut niciodată sentimentul ăsta. Mă duceam la spectacole de dans clasic să văd dacă e bun sau rău, dacă îmi place dansatoarea cutare sau nu. Important este să fie veritabil, să fie făcut din nevoia de a face artă. Suntem într-o criză enormă. Există foarte multă impostură, există enorm de mulți oameni care fac artă fără să fie artiști. Artist este ăla pe care îl arde așa de tare nevoia de a se exprima și de a exprima arta așa cum o vede el, încât nu poate trăi altfel. Dar dacă o faci doar pentru că ai câteva teorii în cap, arta adevărată piere. Trăim un moment extrem de dramatic și din cauza televiziunii care propagă subcultură, și din cauza unei nevoi de a corespunde întregului public. Adică toată lumea să vină. Nu există, publicul nu este Unul. Unii aleg discoteca, alții filarmonica.

O.C.G.: *Nu credeți că derizoriul se manifestă în toate artele? Dacă e să ne uităm în artele plastice, ce se întâmplă acolo, dacă e să ne uităm la teatru, la felul în care spectacolul a înțepenit într-o formulă obosită, nu este el măsura timpului de acum?*

M.R.: O să găsiți artiști veritabili și în timpul de astăzi. Noi nu generalizăm. Tehnic s-au întâmplat niște lucruri. Televizorul intră în casa omului, el este primul care dă imaginea. Până să te duci la un spectacol, vezi ecranul. Eu cred că există artiști buni și astăzi, cum au existat și altădată, artiști proști și astăzi, cum au existat și altădată. Ceea ce e mai rău astăzi e că nu sunt sprijiniți cei care ar putea fi veritabili, pentru că le e teamă că publicul nu va înțelege, nu va veni, și se petrece exact pe dos. Propagarea în televiziune a nonartei este unul dintre lucrurile cele mai grave în pervertirea creierului omenesc.

O.C.G.: *Nu sunt zone care merg în paralel? Am învățat din '90 încoace că trebuie să ne gândim la publicuri, nu la un public a toate consumator, că publicul se educă.*

M.R.: Se coboară însă nivelul. Eu am avut discuții cu directori de teatru care mi-au spus: nu vezi că moda astăzi e alta, hă, hă, pe vremea ta... Noi când am făcut primele spectacole de dans, credeți că întregul public înțelegea tot ceea ce îi serveam noi? Nu. Dar ideea noastră era că el se educa o dată cu noi. Unul alegea trei piese, mai venea o dată, mai alegea o piesă, sau poate că nu mai venea deloc. Dar nu cobori

ștacheta. La ora asta, tot ce se face este dictat de audiență, care este o nenorocire. Nu se poate ridica nivelul publicului decât trăgându-l în sus, nu coborând.

G.C.: Cred că e și vina noastră pe undeva. Când zic a noastră, nu zic a mea și a lui Miriam Răducanu. E vina breslei, pentru că foarte mulți au făcut un pact cu diavolul și au zis, dacă e mai ușor așa, hai să facem așa. S-au vândut ieftin. Dacă televiziunea reflectă ceva, ea reflectă realitatea. Pentru că dacă noi am fi mult mai riguroși față de ceea ce facem și față de ceea ce suntem, să avem acea ardere de care vorbea Miriam Răducanu, acea nemaipomenită ardere fără de care nu poți trăi, e ca arderea oxigenului din celule... dacă unul face din calcul și sunt foarte mulți acești falși idoli...

O.C.G.: *Sunt aceste spectacole reci, indiferent de zona artistică?*

G.C.: Nu mă deranjează că sunt reci, sunt făcute din calcul. Un lucru făcut din calcul în artă, după părerea mea, nu este artă. Dacă este făcut dintr-o necesitate, publicul simte. Da, sunt publicuri, eu am această experiență, am văzut cât de tare, publicuri diferite aderă la un demers care are multe semnificații, în care fiecare poate lua după nivelul său. Eu cred în acest lucru, uitați-vă la Shakespeare. În Shakespeare sunt atâtea sertare cu lucruri foarte diferite. Eu am o experiență cu rușii. Când lucram la Balșoi, m-a trimis Miriam Răducanu, mi-a zis, du-te și învață clasic, asta îți va da pâine, și eu nu vroiam pentru că noi eram în *Nocturne* la „Țândărică”. Mi-a zis: „du-te să înveți clasicul ăla bun și de putere.” Asta am făcut. L-am învățat și mi-a prins foarte bine. La vestiarul băieților, s-a zvonit că în oraș rulează *Hamletul* lui Smoktunovski, ne-am dus, iar apoi tot în vestiar, discuții, fiecare spunea ce credea. Acești balerini vorbeau despre duel. Pe ei asta i-a impresionat, dar foarte tare. I-a impresionat felul cum era realizat acest duel, dar eu cred că dacă unul care este amator de romane polițiste vede *Hamlet*, ia ce-i place lui, vede intriga polițistă, cui îi place filosofia ia ce este filosofic. Alții au văzut poezia, alții au văzut frumusețea femeii, altul frumusețea bărbatului, nu știu, fiecare poate să ia ceva. Mie asta mi se pare superb. E periculoasă această intoleranță nouă. Noi ne-am luptat împotriva intoleranței clasice. Eu nu cred că clasicul era prost, dar ei erau intoleranți și nu ne lăsau să trăim. Acum a venit acest nou val care va muri, am văzut că dictaturile mor, aceasta este o dictatură. Dictaturile mor întotdeauna, se știe bine.

O.C.G.: *Sunteți cumva în situația de la început, când trebuia să cuceriți un public, să vă impuneți?*

G.C.: Întotdeauna este așa.

O.C.G.: *Cu toată celebritatea pe care au cucerit-o „Nocturnele“?*

M.R.: Am fost teribil de exigenți cu noi. Părea că facem improvizație, atât de mult lucram, încât pe scenă ni se spunea, voi ați venit și ați improvizat. Exigența noastră a fost întotdeauna extrem de mare față de noi și cred că Gigi a murit de frică când a venit aici: ce o să facă și cum o să facă. Este exigent cu sine. Nu strănutul fiecărui artist este demn să fie auzit de public. El ori are ceva important să spună ori mai bine nu spune.

G.C.: Cred foarte mult în viitor. Am acest optimism nemaipomenit pentru că eu cred foarte mult și în televiziune, deși nu cred în subcultura pe care o vehiculează.

O.C.G.: *Întrebarea mea încerca să sonda starea de spirit a coregrafului. Simțiți că ați construit castele de nisip și că ele trebuie permanent reconstruite?*

G.C.: În nici un fel. Pușkin spunea foarte frumos: „Mi-am făcut un monument care nu este făcut din piatră.” Noi ne facem fiecare un monument. Problema cu dansul este că monumentele noastre sunt efemere. Dar nici măcar nu e important. Bucuria de a fi adevărat și de a fi tu însuși, împotriva tuturor și împotriva a tot, asta va fi întotdeauna, a fost și nu se va termina. Ca flăcările iadului care trebuie să ne purifice la un moment dat. Eu nu știu dacă e bine, dacă e rău, nici nu-mi pasă. Ceea ce contează, am auzit astăzi după spectacol. Un compliment pe care nu l-am mai auzit. „Totul este foarte clar.”, mi s-a spus. Mie mi s-a părut așa de frumos!

O.C.G.: *Cui se adresează „Jungla X”?*

G.C.: *Jungla X se adresează mie, ție, tuturor. X este individul. Eu aș vrea să se adreseze la cât mai multă lume.*

O.C.G.: *Este cumva această „Junglă X” un comentariu la jungla din interior, la jungla din exterior?*

G.C.: Este foarte autobiografic. Dar nu autobiografic al meu, ci autobiografic al nostru. Este un *curriculum vitae*, este o baltă cu gândaci. Jungla este metafora vieții, este purgatoriul în care suntem. Eu cred foarte mult că se vor decanta niște lucruri la un moment dat. Eu nu sunt religios deloc, din punct de vedere filosofic. Nu cred că se poate să nu ne curățăm. Oricât de murdar ar fi un individ, el se duce la un moment dat și face un duș. Eu cred în aceste dușuri, totul e să nu fie cu acid sulfuric.

M.R.: Artistul este un chinuit în fond, iar dacă chinul lui este arderea, și arderea se cere să se concretizeze în ceva, el o face. Sigur că vrea să fie înțeles.

Dana CRISTEA GRIGORESCU



Moment
din repetiție

Foto: Alina Nelega